

Bartosz Kulan

Wyższa Szkoła Kryminologii i Penitencjarystyki w Warszawie, Polska*

E-mail: bartosz.kulan@wskip.edu.pl

ORCID: 0000-0002-5973-1188

Republika Dziecięca¹ Williama Rubena George'a – jako przykład pracy z młodzieżą niedostosowaną społecznie w Stanach Zjednoczonych**

Summary

JUNIOR REPUBLIC OF WILLIAM RUBEN GEORGE (1866–1936) – AS AN EXAMPLE OF WORK WITH SOCIALLY MALADJUSTED YOUTH IN THE UNITED STATES***

The article presents the history of the children's republic founded by William Ruben George (1866–1936). The first part of the article focuses on familiarising readers with the figure of

---

* Adres: ul. Wiśniowa 50, 02-520 Warszawa

¹ W polskim piśmiennictwie dotyczącym pracy z młodzieżą niedostosowaną społecznie we Freeville (USA), można spotkać się z nazwą Koedukacyjna Republika dla Młodzieży Wykolejonej we Freeville. Użycie przez mnie innej nazwy tj. Republika Dziecięca w odniesieniu do oryginalnej nazwy Georg Junior Republic, wydaje się z punktu widzenia celu tego artykułu i jego współczesnych czytelników, bardziej praktyczne i zrozumiałe. Republika Dziecięca George'a stała się w późniejszych czasach wzorem dla innych tego typu placówek, stąd też w piśmiennictwie dotyczącym pracy z młodzieżą niedostosowaną społecznie można odnaleźć pojęcie „republik dziecięcych”, jako formę zbiorczego ujęcia tego typu pracy z nieletnimi (zob. M. Dobijański, *Włączanie społeczne dzieci i młodzieży nieprzystosowanej społecznie. Resocjalizacja w warunkach instytucjonalnych*, *Student Niepełnosprawny*, 2016, 16, 50–51; M. Dobijański, *Teoretyczne i praktyczne aspekty pedagogiki resocjalizacyjnej w pracy z nieletnimi w Młodzieżowych Ośrodkach Wychowawczych*, Siedlce, 2017, s. 74; E. J. Dukaczewski, *Historia rozwoju praktyki resocjalizacyjnej w Polsce i na świecie*. W: B. Urban, J. M. Stanik (red.), *Resocjalizacja. Teoria i praktyka pedagogiczna*, s. 44–45).

** Finansowanie publikacji: Uniwersytet Warszawski

*** Tekst artykułu w języku angielskim ukaże się w czasopiśmie *Interdyscyplinarne Konteksty Pedagogiki Specjalnej*, 31/2020.

William Ruben George – the founder of the George Junior Republic. This figure and his activities have not been known in the Polish scientific discourse so far. The following sections discuss the general characteristics of the fight against juvenile delinquency in the United States and the reasons for the creation of the George Junior Republic. The next part focuses on the governance system in the George Junior Republic and the daily lives of the pupils.

Keywords: George Junior Republic, William Ruben George, juvenile offenders, correctional facility, reformatory, maladjusted youth in the United States

red. Paulina Marchlik

Wstęp

Historia pracy z nieletnimi przestępcami oraz sposoby ich resocjalizacji były już przedmiotem licznych opracowań². Badacze problemu poruszali zarówno tematykę pracy z nieletnimi w ujęciu praktycznym, jak i teoretycznym. Początków zainteresowania całościowym uregulowaniem problematyki nieletnich przestępców na rodzimym gruncie należy upatrywać jeszcze w XIX w. Czego najlepszym przykładem był utworzony z inicjatywy Fryderyka Skarbka oraz Andrzeja Zamoyskiego Instytut Moralnie Zaniedbanych Dzieci na Mokotowie (zob. Walczakiewicz, 1898, s. 7–73; por. Dobijański, 2016, s. 46–47). Wzrost zainteresowania tą problematyką pojawił się wraz z odzyskaniem niepodległości. Co warte odnotowania, pojawiło się również zainteresowanie zachodnimi koncepcjami dotyczącymi resocjalizacji młodzieży niedostosowanej społecznie. Analizowano również koncepcje amerykańskie, które ze względu na liczne eksperymenty pedagogiczne okazały się niezwykle ciekawe³. Na tym gruncie w międzywojennej Polsce pojawiły się pierwsze artykuły, przybliżające postać Wiliama Rubena George'a – twórcy tzw. Republiki Dziecięcej w stanie Nowy Jork (zob. Bugajski, 1936, s. 7–9). Jedną z pierwszych osób, która zajęła się tą

---

² Szerzej na temat historycznych rozważań dotyczących problematyki nieletnich zarówno w Polsce, jak i w Stanach Zjednoczonych (zob. Dukaczewski, 1990, s. 173–207; Mogilnicki, 1925, s. 632; Raś, 2006, s. 49–65, 105–146, 181–191; Kułan, 2019, s. 165–180; Bugajski, 1936, s. 5–6; Fish, 1935, s. 5–7; Golus, 2017, s. 4–5; Grzegorzewska, 1929, s. 2–3; Kołakowski, 2017, s. 317–333; Neymark, 1924, s. 1006–1008; Sokołowski, 1933, s. 5–8).

³ Zainteresowanie amerykańskimi rozwiązaniami dotyczącymi pracy z nieletnimi przestępcami było popularne wśród polskich badaczy zarówno w czasach przedwojennych, jak i po zakończeniu II wojny światowej. Spośród najważniejszych prac poruszających te zagadnienia należy zwrócić uwagę na następujące (zob. Baley, 1948, s. 63; Barczykowska, Dzierżyńska-Brześ, Muskała, 2016, s. 327; Czapów, 1959, s. 187; Barczykowska, Dzierżyńska-Brześ, 2015, s. 27–42).

tematyką był Zygmunt Bugajski⁴ – międzywojenny prawnik i penitencjarysta, twórca polskiego systemu penitencjarnego w latach 1918–1939. Oprócz prac Bugajskiego próżno szukać szerszej recepcji poglądów George'a w polskim dyskursie naukowym⁵. Nieco inaczej wyglądało polskie piśmiennictwo dotyczące problematyki przestępczości nieletnich w ujęciu ogólnokrajowym tj. w całych Stanach Zjednoczonych. Tematykę tę poruszano zarówno przed II wojną światową, jak i później. Spośród wybitnych umysłów polskiej pedagogiki, problematyką tą zajmowali się m.in. Stefan Baley⁶, czy Czesław Czapów⁷. Współcześnie zagadnienia te podejmowały m.in. Agnieszka Barczykowska oraz Sonia Dzierżyńska-Breś (zob. Barczykowska, Dzierżyńska-Brześ, Muskała, 2016, s. 327; Barczykowska, Dzierżyńska-Breś, 2015, s. 27–42). Wnioskując z powyższego można stwierdzić, że przybliżenie niezwykle ciekawych poglądów George'a i historii Republiki Dziecięcej, może stanowić pewne uzupełnienie prowadzonych dotychczas badań.

---

⁴ Zygmunt Bugajski (1887–1940) polski prawnik i penitencjarysta. Urodził się w Dąbrowie Górniczej 6 grudnia 1887 r. W młodości angażował się w działalność PPS Frakcji-Rewolucyjnej. Brał udział w strajku szkolnym w czasie rewolucji 1905 r. Po ukończeniu Wydziału Prawa na Uniwersytecie w Moskwie rozpoczął pracę w instytucie dla nieletnich przestępców. Po przejściu władzy przez bolszewików uciekał z Rosji zagrożony aresztowaniem. Do Polski dotarł w listopadzie 1918 r. i rozpoczął pracę w Ministerstwie Sprawiedliwości, a później w więziennictwie. Był m.in. naczelnikiem więzienia na Mokotowie i Pawiaku. W 1921 r. wrócił do pracy w Ministerstwie Sprawiedliwości i brał udział w tworzeniu najważniejszych aktów prawnych dotyczących polskiego więziennictwa. We wrześniu 1939 r. ewakuowany wraz z pracownikami Ministerstwa Sprawiedliwości w rejon Dubno-Kowel. Aresztowany przez NKWD trafił do obozu jenieckiego w Kozielsku. Zamordowany wiosną 1940 r. w Katyniu (opracowano na podstawie: Kułan, 2018, s. 394).

⁵ Jedną z istotniejszych prac w języku angielskim na temat Republiki Dziecięcej George'a, jest książka autorstwa J. M. Holla (zob. Holl, 1971, s. 348).

⁶ Stefan Baley (1885–1952) polski psycholog, lekarz i pedagog. Ukończył Uniwersytet we Lwowie, kształcił się także w Paryżu, Berlinie i Warszawie. Następnie podjął pracę lekarza w szpitalu psychiatrycznym we Lwowie. W 1928 r. wrócił do Warszawy i podjął pracę na tamtejszym uniwersytecie oraz w Centralnym Instytucie Wychowania Fizycznego i Sportu. Zajmował się głównie problematyką wychowania nieletnich. Zmarł w 1952 r. (opracowano na podstawie: Kosnarewicz, 1992, s. 19–21).

⁷ Czesław Czapów (1925–1980) polski badacz, wykładowca Uniwersytetu Warszawskiego, nazywany twórcą warszawskiej szkoły resocjalizacji. Urodził się w Grodnie. Był żołnierzem Armii Krajowej i osobą represjonowaną w okresie PRL. Autor wielu prac z dziedziny pedagogiki resocjalizacyjnej (opracowano na podstawie: Kaczyńska, 2003, s. 474).

Praca z młodzieżą niedostosowaną w Stanach Zjednoczonych i utworzenie Republiki Dziecięcej przez George'a

Stany Zjednoczone zapisały chlubną kartę w dziedzinie pracy z nieletnimi przestępcami. To właśnie za oceanem narodził się pierwszy system penitencjarny, nazywany celkowym, który zakładał poprawę więźniów przez oddziaływanie resocjalizacyjne. Powstał on w Filadelfii, a jego twórcami byli protestanci kwakrzy⁸. Historycznie Stany Zjednoczone i ich system walki z przestępczością nieletnich był pod dużym wpływem myśli angielskiej. Dopiero kilkadziesiąt lat później w roku 1820 i 1830 uregulowano w Stanach kwestie dotyczące nieletnich. Wtedy też oddzielono skazanych nieletnich od dorosłych i utworzono pierwsze domy poprawy. Instytucje te rozgraniczono pomiędzy przeznaczone dla dzieci zaniedbanych i dla dzieci, które już dopuściły się przestępstwa. Stosowano też zasadę wyroków nieokreślonych, polegająca na tym, że kara odbywana była do momentu poprawy dziecka lub uzyskania 21 lat. Ważnym elementem było też wprowadzenie tzw. idei *parens patriae*, czyli przejęcia obowiązków rodzicielskich przez państwo. Istotnym problemem była również podległość instytucjonalna amerykańskich zakładów poprawczych. Zdarzało się, iż pozostawały one w rękach prywatnych, gdzie dzieci często wykorzystywano do niewolniczej pracy, a warunki przetrzymywania były bardzo podobne do tych panujących w więzieniach. Zaprzeczeniem tego typu placówek był ośrodek George'a w miejscowości Freeville (wolna wioska), o której na przełomie XIX i XX w. zrobiło się głośno nie tylko w Ameryce. Co warte zaznaczenia twórca tzw. Republiki Dziecięcej był z wykształcenia kupcem i nigdy nie miał do czynienia z myślą pedagogiczną, a wszystko co stosował w swojej placówce polegało tylko i wyłącznie na obserwacji życia społecznego. Warto w tym miejscu przybliżyć w skrócie losy George'a oraz przedstawić jego doświadczenia życiowe, które wpłynęły na późniejszy charakter działań prowadzonych w Republice Dziecięcej (George, 1910, s. 2).

George urodził się 4 czerwca 1866 r. (zob. Reynolds, Fletcher-Janzen, 2002, s. 429; por. *Funk & Wagnalls...*, 1912, s. 60) na farmie niedaleko West Dryden

---

⁸ Kwakrzy – sekta protestancka wywodząca się z purytanizmu. Była dość popularna wśród amerykańskich osadników pochodzących z Anglii. Przypisuje się im utworzenie pierwszego systemu odbywania kary nazywanego progresywnym. Uważali oni, że skazany powinien być objęty działalnością resocjalizacyjną poprzez czytanie Pisma Świętego, pracę i nakaz całkowitego milczenia. System ten, chociaż daleki od doskonałości stanowił pierwszą formę programowego oddziaływania na osadzonych (opracowano na podstawie: Walczak, 1972, s. 109–113; Popławski, 1984, s. 146–148).

w stanie Nowy Jork. Dzieciństwo spędził z dala od miejskiego zgiełku, gdzie jak wspominał: „włóczyłem się po polach, czytałem książki i zabijałem wyimaginowanych Indian używając drewnianych pistoletów, to był wspaniały czas” (George, 1910, s. 2). Gdy miał 14 lat jego rodzice przeprowadzili się do Nowego Jorku. Pomimo zmiany miejsca zamieszkania, często wracali na wieś do swojego starego domu. Wychowanie na farmie i dostrzeganie zalet życia na wsi mocno wpłynęło na późniejsze zasady, którymi George kierował się w pracy z młodzieżą niedostosowaną społecznie. Pomysły takie jak: praca na łonie natury, przebywanie na świeżym powietrzu, poznawanie świata przed empiryczne doświadczanie narodziły się w wyniku jego osobistych doświadczeń. Zanim jednak bohater niniejszego artykułu rozpoczął działalność Republiki Dziecięcej miał się różnych zajęć. W początkowym okresie dorosłego życia zajmował się głównie handlem. Przebywając przez większość czasu w Nowym Jorku, mógł jednak obserwować społeczeństwo amerykańskie żyjące w tak rozległej metropolii. Poznał w ten sposób zarówno mentalność osób żyjących w miastach, jak i kapitalizm z jego wadami i zaletami. Na tym etapie George’a najbardziej interesował los dzieci. Największą uwagę zaczął poświęcać tym najbardziej zaniedbanym, które włóczyły się po ulicach Nowego Jorku (Hull, 1897, s. 73). Zainteresowany ich losem rozpoczął pracę z dziećmi ulicy w najbiedniejszych dzielnicach Nowego Jorku razem z lokalnym Kościołem protestanckim (zob. Reynolds, Fletcher-Janzen, 2002, s. 429). Postanowił również zorganizować dla tego typu młodzieży różne formy wypoczynku poza miastem. W 1890 r. udało mu się uzyskać wsparcie finansowe od Fresh Air Foundation⁹, co pozwoliło na zorganizowanie pierwszego obozu wypoczynkowego przeznaczonego dla dzieci pochodzących z ubogich rodzin (zob. Holl, 1971, s. 83–85). Pierwsi uczestnicy zainicjowanego wypoczynku wywodzili się najczęściej z kręgów znajomych George’a. Postanowił on zorganizować wyjazd dla tych dzieci, których rodzicom powodziło się gorzej niż jemu. Jako miejsce pierwszego obozu wybrał Freeville, wioskę z małą stacją kolejową, leżącą w pobliżu wiejskiego domu, gdzie się wychowywał (George, 1922, s. 30). Pierwszy wyjazd przeznaczony dla dzieci z ubogich rodzin zakończył się pełnym sukcesem. W ciągu kilku lat zaczęto organizować kolejne obozy, jednak dzieci w większości traktowały je jako wakacje i po ich zakończeniu wracały do Nowego Jorku. George był w pewien sposób rozczarowany taką formą

---

⁹ Fresh Air Fundation – organizacja powstała w 1877 r. Zajmuje się niesieniem pomocy dzieciom z biednych rodzin, organizuje dla nich wakacje i obozy letnie (zob. strona internetowa The Fresh Air Fund, <https://freshair.org/learn-about-us/> (otwarta 4.06.2020)).

wypoczynku, ponieważ w jego głowie rodził się już plan stworzenia Republiki Dziecięcej dla nieletnich przestępców i tzw. dzieci ulicy. O pomoc w realizacji swojego nowego pomysłu poprosił Fresh Air Foundation, która ponownie udzieliła mu wsparcia pieniężnego. George nie był w stanie sfinansować całości przedsięwzięcia¹⁰. Za zdobyte fundusze kupił m.in. potrzebne do pracy narzędzia. Jednak z powodu złego zachowania i licznej grupy „dzieci ulicy”, które pojawiły się na pierwszym turnusie George zaczynał zastanawiać się na sensem istnienia placówki. Pomimo całego entuzjazmu zdarzało się, że podopieczni celowo niszczyli narzędzia, kradli je lub sprzedawali w mieście (George, 1910, s. 24–25). Takie zachowania spowodowały, iż założyciel Freeville podjął decyzję o zamknięciu placówki. Decyzję tę wstrzymał jednak na rok, chcąc dokończyć prowadzone prace rolne. Wiliam George wpadł wtedy na pomysł, który nie tylko ocalił jego placówkę, ale także zmienił jej przyszłe losy. Widząc, że podopieczni nie rozumieli sensu pracy, ponieważ niezależnie od jej nakładu dostawali jedzenie, dach nad głową oraz ubrania, postanowił pozbawić ich wszelkich wygód, zostawiając do dyspozycji tylko narzędzia rolnicze. Początkowo podopieczni zbuntowali się i odmówili pracy, jednak po dwóch dniach bez ubrań i jedzenia ich opór został złamany. Spowodowało to, że bardziej zaczęli cenić pracę i jej produkty. Po kilku dniach podopieczni zgłosili się do George'a z prośbą o stworzenie w miasteczku instytucji, która mogłaby chronić ich własność prywatną oraz zbiory, które udało im się wypracować. W ten sposób narodziło się motto Republiki Dziecięcej George'a – „nic bez pracy” (George, 1922, s. 5). Pierwszy pobyt nieletnich wywodzących się z nizin społecznych zakończył się we Freeville jesienią 1894 r. Młodzież wróciła do Nowego Jorku, nie tylko spłacając koszty biletu i zniszczonych w czasie strajku narzędzi, ale również z zarobionymi na farmie oszczędnościami¹¹. Sukces pierwszego turnusu utwierdził George'a w przekonaniu o skuteczności nowego podejścia i słuszności istnienia tego typu instytucji. W lipcu 1895 r. odbył się kolejny obóz dla nieletnich (George, Stowe, 1912, s. 65). Wzięło w nim udział 144 dzieci. Działalnością George'a zaczęła interesować się nowojorska prasa, która na ogół pozytywnie wypowiadał się na temat jego działalności (George, 1922, s. 32).

---

¹⁰ W późniejszym czasie Republikę Dziecięcą finansowano m.in. z dotacji charytatywnych, z datków rodziców dzieci, które przebywały we Freeville oraz ze sprzedaży produktów wytworzonych przez wychowanków Republiki Dziecięcej (zob. tamże, s. 42).

¹¹ Pierwsze kolonie letnie były organizowane przez Georga w latach 1890–1895. Dopiero później przyjęły one stałą formę, znaną jako George Junior Republic (zob. Hull, 1897, s. 73).

W kolejnych latach George nazywany przez wychowanków „Daddy” – „Tatuś” (George, 1910, s. 8) modernizował system panujący we Freeville. Dzieci przyjeżdżające do Republiki Dziecięcej dzielone były na trzy kategorie. Chodziło głównie o to, aby w kolonii nie przeważały konkretne grupy nieletnich. Do pierwszej grupy przyjmowano dzieci z dobrych domów i z rodzin radzących sobie finansowo w społeczeństwie. Mogły one spędzić czas w Republice Dziecięcej kontynuując edukację lub odbywając praktyki szkolne. Stanowiły one tzw. zdrową tkankę społeczną, która pokazywała w jaki sposób właściwie postępować. W drugiej grupie znajdowały się dziewczęta, które nie były zdemoralizowane, a zostały skierowane do Republiki Dziecięcej przez towarzystwa ochrony dla młodych dziewcząt. Dzięki pobytowi we Freeville nieletnie miały zdobyć wykształcenie i nauczyć się zawodu. Za pomocą tego typu działań chroniono dziewczęta przed czyhającymi na nie niebezpieczeństwami, takimi jak m.in. prostytutka nieletnich. Trzecią grupę stanowili chłopcy, którzy trafiali do Republiki Dziecięcej z poważnymi wyrokami. Ta grupa była najliczniejsza i objęta szczególną kontrolą. Skupiano się głównie na tym, aby nieletnich którzy wkroczyli na drogę przestępstwa resocjalizować i przywracać społeczeństwu (George, 1922, s. 19). Jednak jak podkreślał George, każdy nieletni przekraczający próg Republiki Dziecięcej miał czyste konto i traktowany był jako *carte blanche* (tamże).

System rządów w Republice Dziecięcej

We Freeville, w ośrodku George’a panowały republikańskie zasady, które bardzo dobrze przygotowywały podopiecznych do radzenia sobie w amerykańskiej rzeczywistości. Ułożono więc system zasad i reguł nazywanych Konstytucją Republiki Dziecięcej¹², które odpowiadały *de facto* systemowi politycznemu niektórych państw demokratycznych. Wartym odnotowania jest fakt, iż dość sprawnie funkcjonował w Republice Dziecięcej monteskiuszowski trójpodział władzy¹³. Obywatelami tego młodzieżowego quasi-państwa były dzieci obojga

---

¹² Tekst Konstytucji i praw obowiązujących w Republice Dziecięcej został opublikowany (zob. *Constitution and the General Laws of the George Junior Republic Freeville N.Y.*, New York 1922, s. 62).

¹³ Klasyczny podział władzy w ustrojach demokratycznych na władzę wykonawczą, ustawodawczą i sądowniczą, zaproponowany przez Karola Monteskiusza (zob. Montesquieu, 2009, s. 14–15).

płci w wieku od 16 do 21 lat¹⁴. Miały one prawa wyborcze, które pozwalały im na wybór prezydenta oraz swoich przedstawicieli do dwuizbowego parlamentu (Roosevelt, 1912, s. 118). Zwoływany w ten sposób kongres był jedynym ciałem ustawodawczym w Republice Dziecięcej i ustanawiał prawa obowiązujące wszystkich wychowanków. Wśród najważniejszych kompetencji parlamentu wymienić można chociażby: regulowanie życia wewnętrznego we Freeville, kwestie związane z gospodarką, ustanawianie władz, określanie obowiązków młodych obywateli oraz system karania karnąbrnych mieszkańców Republiki Dziecięcej (Bugajski, 1936, s. 8). Władzę wykonawczą sprawował wybrany przez wychowanków prezydent. Początkowo funkcję tę pełnił George, jednak później przekazał on swoje kompetencje w ręce mieszkańców Freeville¹⁵. Władza sądownicza należała natomiast do ławy przysięgłych, w której skład wchodził wychowankowie. Jeżeli sprawca został zatrzymany na gorącym uczynku wtedy osadzano go w areszcie, aż do momentu zebrania sądu. Rozprawa odbywała się przy udziale oskarżyciela i obrońcy. Adwokata wybierała osoba podejrzana o wykroczenie. Wyrok wydawany był przez przewodniczącego składu sędziowskiego po konsultacjach z ławą przysięgłych (Hull, 1897, s. 148–149). Dzieci początkowo słabo radziły sobie z procedurami sądowymi, dlatego też niezbędna okazała się pomoc udzielana przez studentów prawa, przyjeżdżających do Republiki Dziecięcej w ramach praktyk studenckich. Później obowiązki przejęli już sami nieletni¹⁶. Po wydaniu wyroku wychowanek trafiał do więzienia. Na ten cel zaadoptowano dużą klatkę, w której skazany przebywał w ciągu nocy. W dzień pracował natomiast z innymi dziećmi i wykonywał normalne obowiązki. Musiał jednak nosić pasiastą kurtkę, która odróżniała go od pozostałych (Hull, 1897, s. 77). W ramach restrykcji „osadzony” nie pobierał wynagrodzenia za swoją pracę (Bugajski, 1936, s. 8). Strażnikami w więzieniu byli głównie chłopcy. Oprócz

---

¹⁴ Co warte zaznaczenia Republika Dziecięca powstała w 1890 r., i już na początku przyznała prawa wyborcze zarówno nieletnim chłopcom, jak i dziewczynkom. Nie odbyło się to bez pewnych sporów. W zestawieniu z tym faktem, należy stwierdzić, że amerykańskie kobiety uzyskały prawa wyborcze dopiero w 1920 r., a stan rzeczy zmieniła 19 poprawka do konstytucji. Natomiast pierwszym stanem, który wprowadził prawa wyborcze kobiet było Wyoming w 1869 r. (zob. Adams, 2014, s. 515; George, 1922, s. 30; Hull, 1897, s. 74).

¹⁵ Szerzej na temat uprawnień prezydenta i wiceprezydenta w Republice Dziecięcej oraz innych funkcji sprawowanych przez nieletnich (zob. George, 1910, s. 251–286; por. George, Stowe, 1912, s. 105).

¹⁶ Co interesujące w koncepcji George'a wyrok orzekali sami wychowankowie, a więc kole-dzy skazanego. Zdarzało się, że dzieci tak mocno przeżywały wydany przez kolegów werdykt, że dochodziło do prób samobójczych.

dozorowania, mieli oni obchodzić się ze skazanymi bez okazywania sentymentów, tak aby więzień odczuł groźbę kary. Dla dziewczynek wyznaczony był odrębny areszt, o łagodniejszych warunkach, gdyż jak twierdzono należało je „karać łagodniej, ze względu na większą delikatność” (Roosevelt, 1912, s. 118).

W wymiarze sprawiedliwości Republiki Dziecięcej bardzo ważną funkcję odgrywała policja, która również składała się z wychowanków (zob. George, 1910, s. 8). Początkowo ze względu na intratność posad i możliwość względu zdobycia dodatkowych funduszy, wielu nieletnich aspirowało do tego typu służby. Ze względu na to, wprowadzono specjalne egzaminy dla abiturientów, którzy musieli wykazać się tężyzną fizyczną i sprawnością intelektualną. Po spełnieniu tych wymagań młody obywatel Republiki Dziecięcej otrzymywał umundurowanie i odznakę policyjną. Musiał jednak przestrzegać zasad i obowiązującej w tej formacji hierarchii służbowej (George, 1922, s. 17). Panujący w Republice Dziecięcej istic demokratyczny ustrój bardzo spodobał się Prezydentowi Stanów Zjednoczonych Theodorowi Rooseveltowi¹⁷, który odwiedził Freeville w 1912 r. W opublikowanym artykule prasowym napisał:

Teoria Pana George’a jest następująca, każdego chłopca, czy dziewczynkę, każdego mężczyznę czy kobietę, o wystarczającej, sile woli można nauczyć bycia odpowiedzialnym i wolnym obywatelem. Mówiąc dokładniej – nauczyć jego czy ją, że dobry obywatel to jedyny rodzaj obywatelstwa, który warto posiadać nawet, jeśli mamy różne punkty widzenia (Roosevelt, 1912, s. 117).

Życie codzienne w Republice Dziecięcej

Innym niezwykle ważnym elementem funkcjonowania Republiki Dziecięcej były warunki przebywania we Freeville i codzienne zajęcia nieletnich. Wszystkie dzieci bez wyjątku funkcjonowały według zasady, że wszelkie potrzebne do funkcjonowania rzeczy muszą zdobywać własną pracą. Było to zgodne z zasadą George’a i skutkowało opłacaniem z własnych środków mieszkania

---

¹⁷ Theodore Roosevelt (1858–1919) amerykański polityk, prezydent Stanów Zjednoczonych, laureat Pokojowej Nagrody Nobla. Urodził się w Nowym Jorku. Absolwent Uniwersytetu Harwarda. Później poświęcił się karierze politycznej. Przerwał ją tylko na czas wojny amerykańsko-hispańskiej, w czasie której walczył jako kawalerzysta. Po zamordowaniu Williama McKinleya, przez zamachowca polskiego pochodzenia, Roosevelt został wybrany na stanowisko prezydenta Stanów Zjednoczonych. Swoją funkcję pełnił do 1901 r. Zmarł w 1919 r. (opracowano na podstawie: Canfield, 2015, s. 475; Morris, 2001, s. 920).

i wszelkich swoich wydatków¹⁸. Co warte odnotowania we wszystkich transakcjach młodzież posługiwała się swoją walutą, która wykonywana była z aluminiowych krążków i stanowiła środek płatniczy w Republice Dziecięcej (George, 1922, s. 6). Jeżeli wychowankowie zalegali z opłatami np. za lokum byli go pozbawiani. Otrzymywali wtedy miano włóczęgi i zamykani byli na noc w areszcie lub karani (Bugajski, 1936, s. 9). W niektórych pracach postępowanie takie oceniano jako zbyt brutalne, jednak jak zanotował Roosevelt:

Nikt nie jest zmuszany do pracy [...] ale jeśli nie wybierze pracy, nie będzie jadł. Czasem zajmuje to trochę czasu, żeby nieletni uświadomił sobie, że to fakt, a nie jakaś abstrakcyjna teoria i prędzej czy później musi się z tym faktem skonfrontować (Roosevelt, 1912, s. 117).

Nieletni w Republice Dziecięcej kwaterowani byli w drewnianych domach rozlokowanych w całym Freeville. Część budynków przeznaczona była dla dziewcząt, a część dla chłopców. W każdym hotelu rezydowała dorosła kobieta odpowiedzialna za pilnowanie nieletnich. Była ona tzw. strażnikiem dobrych manier, i jak twierdził George stanowiła połączenie matki i osoby opiekującej się domem. W jej gestii leżało pilnowanie domowników, dbanie o porządek i wydawanie poleceń. Jeżeli nieletni sprawiali problemy, kobieta rezydująca w konkretnym domu mogła zarządzić przeniesienie niesfornego mieszkańca do innego domu. Warunki panujące w miejscach zamieszkania uzależnione były od zachowania podopiecznych. Jeżeli było ono dobre, mogli zasłużyć na przeniesienie do lepszych domów, gdzie znajdowały się wygodniejsze łóżka, czy bardziej zróżnicowane menu. Warunki we wszystkich domostwach nie przekraczały jednak purytańskich zasad, którymi kierował się George. W jednej z prac napisał:

[...] chłopiec przebywający w Republice Dziecięcej, który miał biedny dom albo nie miał go wcale [...] mieszkał w najlepszym domu, jaki mógłby kupić sobie za cnotliwie zbierane oszczędności, jednakowoż syn milionera uznałby nasze domy za więzienie dla włóczęgów (George, 1922, s. 11).

Najistotniejszym elementem resocjalizacji nieletnich w Republice Dziecięcej była praca. Nieletni zatrudniani byli głównie przy pracach rolnych, wykorzystując m.in. konie i dwa traktory (George, 1910, s. 156). Zdarzało się również, że do Freeville przyjeżdżali absolwenci wydziałów rolnych z okolicznych uniwersytetów, którzy uczyli podopiecznych gospodarki rolnej (George, 1922, s. 6).

---

¹⁸ W Republice Dziecięcej funkcjonowała stworzona na potrzeby wychowanków waluta. Były nią metalowe krążki o różnej wartości, którymi nieletni opłacali swoje potrzeby (zob. Bugajski, 1936, s. 9).

Metody uprawy były na tyle skuteczne, że później bardzo duży procent nieletnich pracował na farmach lub posiadał własne dobrze prosperujące gospodarstwa. Oprócz tego podopieczni zajmowali się ogrodnictwem i stolarstwem (George, 1910, s. 219). Szczególnie drugi z zawodów był niezwykle cenny dla Republiki Dziecięcej, ponieważ trudniący się tym fachem wychowankowie wznosili nowe budynki i dokonywali niezbędnych napraw pomieszczeń (George, 1922, s. 7). Dużym zainteresowaniem cieszyła się także praca w drukarni. Zakład zaopatrzone był w odpowiedni sprzęt m.in. prasy drukarskie, dzięki czemu wychowankowie poznawali tajniki pracy w tym zawodzie. Wyroby sprzedawane były w ramach samej Republiki Dziecięcej, a sklep nosił nazwę „The Franklin Print Shop”. Przedsiębiorstwo i wykonywane wyroby cieszyły się na tyle dobrą jakością, że sprzedawano je także w okolicznych miejscowościach, zdobywając tym samym fundusze na utrzymanie Republiki Dziecięcej. We Freeville istniała także piekarnia i zakład hydrauliczny, w których pracowali nieletni. Zdobywali oni potrzebne umiejętności, z których mogli korzystać w dorosłym życiu. W czasie pracy nie tolerowano lenistwa oraz złego wykonywania swoich obowiązków. Skutkowało to najczęściej utratą zatrudnienia i funduszy pozwalających na funkcjonowanie w Republice Dziecięcej (Roosevelt, 1912, s. 117).

Warto w tym miejscu przedstawić w skrócie wygląd Republiki Dziecięcej. Centrum miejscowości stanowił sklep, w którym sprzedawano towary wytworzone przez dziecięcą społeczność. Całą władzę w sklepie, łącznie ze sprzedawcami sprawowali nieletni. Ich zadaniem było także stymulowanie gospodarki Freeville, przez składanie zamówień i aktywizowanie społeczności (George, 1922, s. 7). Kolejnym istotnym miejscem była jadłodajnia, w której również pracowali nieletni. Sami przygotowywali oni posiłki oraz pobierali za nie opłaty. O jakości wydawanych posiłków mógł świadczyć fakt, że sam George stołował się w prowadzonej przez wychowanków jadłodajni (Bugajski, 1936, s. 9). Spośród innych ważnych budynków wzniesionych przez nieletnich we Freeville, należy wyróżnić także pocztę i bank. Szczególnie drugi z budynków pełnił istotną rolę, ponieważ odpowiadał za emitowanie waluty wykorzystywanej w Republice Dziecięcej (George, 1910, s. 9). Innym ważnym miejscem w Republice Dziecięcej była szkoła. Funkcjonowała ona jednak w inny sposób niż ówczesny system edukacji w Stanach Zjednoczonych. Grono pedagogiczne skupiało się głównie na pobudzeniu inicjatywy wychowanków, zamiast wpajaniu im wiedzy z zakresu poszczególnych przedmiotów. Rolą nauczyciela było m.in. wskazywanie wychowankom książek, w których mogli oni znaleźć informacje na interesujący ich temat. Zdarzało się także, że nieletni nie przejawiali żadnych zainteresowań lub pasji, wtedy rolą nauczyciela było odnalezienie chociażby jednego zajęcia,

które wychowankowi sprawiało radość. Temu celowi służyła nie tylko biblioteka, ale również teatr i kino.

Istotną rolę oprócz pracy i nauki odgrywały w Republice Dziecięcej również religia i sport. We Freeville funkcjonowały na tych samych prawach trzy wyznania. Wychowankowie najczęściej byli reprezentantami trzech wiodących religii: katolicyzmu, protestantyzmu i judaizmu (George, Stowe, 1912, s. 106). Wszystkie nabożeństwa, niezależnie od wyznania odbywały się w tej samej kaplicy wybudowanej przez wychowanków. Chociaż uczestnictwo w nabożeństwach nie było obligatoryjne większość nieletnich korzystała z tego przywileju. Najliczniej wśród wychowanków reprezentowani byli protestanci i katolicy (Roosevelt, 1912, s. 118). Drugi z elementów oddziaływania: sport, pełnił istotną funkcję w resocjalizacji nieletnich. Uprawiali oni różne dyscypliny, z których wyróżniały się: koszykówka, piłka nożna, tenis i baseball. Drużyny złożone z wychowanków Republiki Dziecięcej z dużym powodzeniem rywalizowały z licealnymi zespołami z okolicznych miejscowości. Zazwyczaj gdy zawodnicy z Republiki Dziecięcej wyjeżdżali na spotkanie poza Freeville, towarzyszyła im grupa wychowanków wspierająca ich na trybunach. George pociążył sobie za sukces fakt, że kilku byłych mieszkańców Republiki Dziecięcej miało później osiągnięcia sportowe. Byli m.in. zawodnikami uczelnianych drużyn baseballowych, a dwóch z nich zasililo profesjonalne kluby pierwszoligowe (George, 1922, s. 14). Okazjonalnie w Republice Dziecięcej organizowano również wydarzenia urozmaicające codzienną egzystencję nieletnich. Były więc potańcówki, odwiedziny rodziny, przyjaciół i znajomych (George, Stowe, 1912, s. 240). Ideą, którą pielęgnował George stały się częste kontakty między wychowankami a „normalnym społeczeństwem”. Zaletą tego było jak najmniejsze oderwanie nieletnich od życia wśród innych ludzi (George, 1922, s. 15). Co warte odnotowania przyjeżdżający goście mogli zwiedzać Freeville bez wcześniejszego powiadomienia. Jak humorystycznie zaznaczono każda osoba chcąca zwiedzić Republikę Dziecięcą mogła spędzić w niej: „pięć minut, pięć godzin, pięć dni, albo tak długo jak sobie życzy” (tamże, s. 41).

Wymiernym sukcesem Republiki Dziecięcej były późniejsze losy wychowanków. Według prowadzonych badań instytucję opuszczali późniejsi: lekarze, prawnicy, inżynierowie, urzędnicy, pracownicy socjalni, żołnierze czy profesjonalni zawodnicy baseballowi. Spośród nich wyróżnić można chociażby Harvleya E. Millera adwokata i kandydata do Kongresu z Cleveland, Arthura T. Bakera członka partii demokratycznej i porucznika armii amerykańskiej, Charlesa B. Dawsona – dziennikarza, czy Williama F. McClellanda – dyrektora stanowej szkoły poprawczej dla chłopców w Północnej Dakocie (tamże, s. 36–37). Duża

część obywateli Republiki Dziecięcej zaciągała się do wojska. Według danych z okresu I wojny światowej aż 87% wychowanków Republiki Dziecięcej z roczników poborowych wstąpiło do armii amerykańskiej. Przynajmniej kilkunastu poległo w czasie działań zbrojnych, walcząc w szeregach francuskich, kanadyjskich czy amerykańskich oddziałów. Jeden z wychowanków opisał swoje wspomnienia w wielokrotnie wznawianej książce *A Yankee in The Trenches* (Holmes, 2005, s. 160). Postawa wychowanków w czasie I wojny światowej była chlubą zarówno dla Republiki Dziecięcej, jak i dla samego George'a (George, 1922, s. 34). Późniejsze ich losy poddawano wieloletniej ewaluacji. Kontaktowano się z nimi wysyłając specjalne ankiety, w których określali wpływ Republiki Dziecięcej na ich późniejsze postawy oraz pytano, jaką aktywnością parali się w dorosłym życiu. Jeden z nich, były prezydent Republiki Dziecięcej, a w dorosłym życiu prokurator napisał: „stymulowała we mnie chęć do poprawy i moje zdolności przywódcze [...] spowodowała, że było mi łatwo przejść z dzieciństwa i młodości do dorosłego życia” (tamże, s. 35). Również w innej relacji, napisanej po latach przez chłopca wywodzącego się z nizin społecznych, czytamy: „nawrażliwi psychicznie dziewczęta i chłopcy, w szczególności tacy, którzy otoczeni byli przez środowisko zmierzające w kierunku miejskich zagrożeń [...] uczeni byli wiedzy, sposobów zarabiania pieniędzy i szacunku do władzy” (tamże, s. 38). Autor tych słów był tego najlepszym przykładem, ponieważ ukończył studia prawnicze na uniwersytecie w Ohio i praktykował jako adwokat w Clevelnd.

Zakończenie

Podsumowując działalność Republiki Dziecięcej warto przytoczyć słowa Roosevelta, który doceniając pracę z nieletnimi we Freeville napisał:

[...] chłopiec, który popełnił błąd, ponieważ ma zbyt dużo pary w swoim silniku, że tak to ujmę, zostaje dopuszczony do pełnej równości z chłopcem, który nigdy nie popełnił błędu, a najbardziej niezwykłą rzeczą jest to, że jest tak samo skłonny do okazania się obywatelem pierwszej klasy jak inni, i nie chodzi tylko o obywateli Republiki Dziecięcej, ale o większą republikę – Republikę Stanów Zjednoczonych (Roosevelt, 1912, s. 117).

System wprowadzony przez George'a opierał się na wartościach republikańskich i demokratycznych, mocno zakorzenionych w mentalności Amerykanów. Nie był jednak wolny od wad i krytyki. Najmocniej zarzucano George'owi, wykorzystywanie nieletnich do pracy i korzystne sprzedawanie wytworzonych

przez wychowanków produktów (zob. Holl, 1971, s. 305– 306). Do krytyki dołączono także argument, iż Republika Dziecięca uczyła wychowanków jedynie myślenia materialistycznego, gdzie nagrodą za każde wytworzone dobro były pieniądze. Mogło to skutkować w przyszłości, brakiem wrażliwości społecznej u wychowanków i nastawieniem jedynie na dobra ekonomiczne (Bugajski, 1936, s. 9). Czy krytyka ta była słuszna? Wydaje się, iż działalność George'a była jednym z wielu sposobów radzenia sobie z przestępczością nieletnich w Stanach Zjednoczonych. Najlepszą odpowiedzią na prezentowane ówczasie zarzuty jest fakt, że Republika Dziecięca George'a, przetrwała próbę czasu i istnieje w Ameryce do dziś (zob. <https://gjr.org/>). Twórca Freeville zmarł w 1933 r. pozostawiając po sobie nie tylko trwały dorobek w postaci idei Republiki Dziecięcej i jej działalności. W późniejszym okresie życia zajął się także upowszechnianiem wiedzy na temat pracy z nieletnimi. Opublikował kilka książek, w których przedstawił swoje poglądy na temat edukacji nieletnich przestępców (George, 1937, s. 192). Sam fakt, że Roosevelt, Prezydent Stanów Zjednoczonych, który na początku XX w. odwiedził Freeville, nazwał Republikę Dziecięcą: „wytwórnią dobrych obywateli” (Roosevelt, 1912, s. 118), świadczy o uznaniu jej zasług w historii resocjalizacji.

References

- Adams, J. (2014). *Woman & The Vote – A World History*. Oxford: Oxford University Press.
- Baley, S. (1948). *Zagadnienie walki z przestępczością młodocianych na tle współczesnych doświadczeń w Stanach Zjednoczonych Ameryki Północnej*. Warszawa: Nasza Księgarnia.
- Barczykowska, A., Dzierżyńska-Breś, S. (2015). Resocjalizacja nieletnich w Stanach Zjednoczonych Ameryki. *Resocjalizacja Polska*, (9).
- Barczykowska, A., Dzierżyńska-Brześ, S., Muskała, M. (2016). *System oddziaływań resocjalizacyjnych Anglii i Stanów Zjednoczonych Ameryki*. Poznań: Wydawnictwo Naukowe UAM.
- Bugajski, Z. (1936). Nieletni w świetle obowiązujących ustaw karnych w Polsce. *W Służbie Penitencjarnej*, (3).
- Bugajski, Z. (1936). Republika dziecięca. *W Służbie Penitencjarnej*, (14).
- Canfield, M. R. (2015). *Roosevelt in The Field*. Chicago: University of Chicago Press.
- Constitution and the General Laws of the George Junior Republic Freeville N.Y.* (1922). New York: Wentworth Press.
- Czapów, C. (1959). *Czy Johnny stanie się gangsterem. Uwagi o metodach walki z przestępczością młodzieży*. Warszawa: Wiedza Powszechna.
- Ćmiel, S. (2011). *Przestępczość nieletnich – teoria i praktyka*. Józefów: Wydawnictwo Wyższej Szkoły Gospodarki Euroregionalnej im. Alcide De Gasperi.

- Dobijański, M. (2016). Włączanie społeczne dzieci i młodzieży nieprzystosowanej społecznie. Resocjalizacja w warunkach instytucjonalnych. *Student Niepełnosprawny*, (16).
- Dukaczewski, E. J. (1990). Rys historyczny rozwoju opieki nad dzieckiem niedostosowanym społecznie (przestępczym) w Polsce do wybuchu II wojny światowej. W: K. Pospiszyl (red.), *Resocjalizacja nieletnich. Doświadczenia i koncepcje*. Warszawa: Wydawnictwo Szkolne i Pedagogiczne.
- Fish, H. (1935). Nasze więziennictwo dla nieletnich. *Przegląd Więziennictwa Polskiego*, (2).
- Funk & Wagnalls Standard Encyclopedia of the World's Knowledge*. (1912). New York: Funk & Wagnalls Company.
- George, W. R. (1910). *The Junior Republic History and Ideals*. New York: Appleton-Century Company.
- George, W. R., Stowe, L. B. (1912). *Citizens Made and Remade*. New York; Boston: Forgotten Books.
- George, W. R. (1922). *Nothing Without Labor: being the motto of the Gorge Junior Republic located at Freeville New York*. New York: Franklin Classics.
- George, W. R. (1937). *The Adult Minor*. New York: Appleton-Century Company.
- Golus, A. (2017). Plagi, dyby, kajdany, czyli jak naprawiano młodzież: historia społeczna. *Ale Historia*, (35).
- Grzegorzewska, M. (1929). Wychowanie nieletnich przestępców. *Przegląd Więziennictwa Polskiego*, (10).
- Popławski, H. (1984). *Prawo penitencjarne*. Gdańsk: Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego.
- Holl, J. M. (1971). *Juvenile reform in the progressive era: Wiliam R. George and the Junior Republic movement*. Ithaca: NCROL.
- Holmes, D. R. (2005). *Yankee in The Trenches*. Fairfield: Trieste Publishing.
- Hull, W. (1897). The George Junior Republic. *Annals of the American Academy of Political and Social Science*, (10).
- Kaczyńska, W. (2003). *Czesław Czapów 1925–1980. Świadectwo trzech pokoleń*. Warszawa: Wydawnictwa Uniwersytetu Warszawskiego.
- Kołąkowski, A. (2017). Problematyka przestępczości nieletnich w międzywojennej Polsce na łamach „Przeglądu Więziennictwa Polskiego”. *Prace Naukowe Akademii im. Jana Długosza w Częstochowie*, (2).
- Kosnarewicz, E. (1992). Stefan Baley. W: T. Rzepa, R. Stachowski (red.), *Słownik psychologów polskich*. Poznań: Wydawnictwo Naukowe UAM.
- Kułań, B. (2019). Edukacja jako forma resocjalizacji nieletnich przestępców w II Rzeczypospolitej. W: B. A. Orłowska, B. M. Uchto-Żywica, K. Prętki, *Wybrane obszary wychowania i edukacji dziecka w ujęciu historycznym*. Gorzów Wielkopolski: Wydawnictwo Akademii im. Jakuba z Paradyża.
- Kułań, B. (2018). *Nieznaną ofiarą Katynia. Zygmunt Bugajski (1887– 1940) prawnik i penitencjarysta*. Kraków: Petrus.
- Mazur, J. A. (2017). *Opieka i resocjalizacja wobec przestępczości nieletnich w okresie międzywojennym na przykładzie Lublina*. Kraków: Oficyna Wydawnicza Impuls.

- Mogilnicki, A. (1925). *Dziecko i przestępstwo*. Warszawa: M. Arct.
- Montesquieu, C. (2009). *O duchu praw*. Warszawa: Wolne Lektury.
- Morris, E. (2001). *The Rise of Theodore Roosevelt*. Chicago: Random House Publishing Group.
- Neymark, E. (1924). Nieletni przestępcy w Polsce. *Gazeta Administracji i Policji Państwowej*, (11).
- Raś, D. (2006). *O poprawie winowajców w więzieniach i zakładach dla nieletnich*. Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego.
- Reynolds, C. R., Fletcher-Janzen, E. (2002). *Concise Encyclopedia of Special Education*. New York: John Wiley & Sons.
- Roosevelt, T. (1912). The George Junior Republic. *The Outlook*, (100).
- Sokołowski, S. (1933). Zakłady poprawcze dla nieletnich. *Przegląd Więziennictwa Polskiego*, (1).
- Walczak, S. (1972). *Prawo penitencjarne*. Warszawa: PWN.
- Walczakiewicz, F. (1898). *Dzieje Instytutu Moralnej Poprawy Dzieci i krótka historia kościoła w Mokotowie*. Warszawa: [b.n.w.].